

תקון תפילין

לא יהיה עור יבש טוב לבתים ולא קלפים טובים כלל, אם לא שישים העורות במים צלולים לכל המחות יוב או יחסי. או לפי מה שהעור יבש.

ברוך שאמר

לטה לוייך, כי איוו נפקותא ייש לו ביויף זה, וסוכ לעשות דכברי המחבר. והא לך לשוף הגהות של המיימוני. וכסמסמנן בנקבים כמרצע בעין אותיות אע"פ שהרבה

מנחת סולת

גם ההג"מ מצריך לעשות הסמנים כעין אותיות. ורבינו בא להוסיף שיצעה המימן במגנים ולא מבחין. והנראה שלא עיין בדברי רבינו בפנים ששפירש מדבריו ומדברי הגהה שהג"מ אינו מצריך אלא סמנים בעלמא ורבינו בא להחמיר לעשות בדרך כתיבה וכג"ל. ומ"מ נראה דיותר נכון לסמן כמרצע כעין אותיות שלא יהיו נקובים מעבר אל עבר. חיל בתר טעמא. וכ"כ בקסתי"ם מ"ב מ"ג. אלא שהוא הבין כן בדברי רבינו. ורבינו לא כתב כן אלא שיצעה הסמנים בכתיבה ממש. 3 ממה שהביא רבינו בסיום דבריו לדברי ההג"מ נראה שהבין וההג"מ מירד כשאין לו ריח ואפי"ה מצריך לעשות סמנים דיוקא כעין אותיות. וכ"כ בספר הזכרות וזכרון ט"ז אות ג' דלא הנינו בסמן גרידא עייש והובאו דבריו באיר סקיהו. וכן נראה שהבין במגן גבורים ס"י ל"ב באל"מ סק"ב במה שתי' סתי' המנא ורצו לומר להכא איירי דלית ליה הגאה ולי' לאיחלוף. אבל השיך בירד ס"י רע"א סק"ז כתב דאיירי רוקא כשיש לגוי ריח בדבר עייש ומדבריו רבינו סתירה לדבריו. ובגמג גבורים הביא לדברי המהר"ם ה"א ס"י י"ב ח"ב ירד ס"י ג' דהיכא דליכא טרחא גם כשאין לו הגאה חיישינן לאיחלוף. וכתב להכא אית לי מרחא שיצטרך לילך

שינויי נוסחאות - ת"ת

סיד. לבתים - בכ"י: לכתוב. ולא וכר כלל - בד"ד: ולא לקלפים. אותם במים - בכ"י: בכ"י: נוסף: לפיכך נוסף: או כמרצע. יזיף - כ"י: וסוכ זכר המחבר - כ"י: וריש חסר. נקל - בכל הכתי: שיכול. כמרצע - כ"י: בכ"י: בכ"י: ל' נוסף: סמנ. שהרבה

תקון תפילין

וכשישים אותם במים או יאמר, לשם קדושת תורת ישראל. לשם תפילין ומזוזות וקמיעין יי"ה) אני משים אלו העורות במים (1), לאחר ששרו העורות במים

ברוך שאמר

נקל לגוי לזיף כי יכול להת נקובים על שאינן נקובים וינקב כמרצע דרך הנקבים שצעה הישראל. אע"פ אין הושיטין לזיף כי ירא הגוי פן יבין הישראל כמביעות עין שיש לו כסמנים, או מפני שאלו נקבים נעשו מחדש יותר משלו. כן השיב ר"י עכ"ל ועכ"ה.

(ה) פ"י עור הבתים של תפילין.

מנחת סולת

רסגי בה' ימים. ובג"מ מה"ת ירד ס"י קציה כתב הדעות שדוים במים ג' או ד' ימים. וכ"כ ג"כ בתשרי רב שריא נאן המובא בספר המנויג האשכול להניחם במים בקיץ יום אחד ובחורף ג' ימים ואם יניחם יותר יתעכלו. 7 דברי רבינו הובאו בעט"ק ריש ס"י לב ובג"מ מה"ת ירד ס"י קציה חס עליו וכתב דאי"צ לומר כן בשעת הנחתו למים שאינה אלא הכנה לעיבוד ורק בשעת הנחתם בסיד. אמנם כבר העירו האחרונים שדברי העט"ק נעתקו מדברי רבינו הנוכחי לא הריגיש בה. עיין במלאכ"ש כלל ג בינה סק"ב ובקס"ה כלל ב לשכ"מ סק"ו. וכתב במק"מ ס"י רע"א סק"ו רכונת רבינו רק למצוה גרידא ולא לעכב. ובבאר יעקב ס"י לב סק"ו הכריח כן ממש"כ רבינו לומר כן גם בשעת נתינתן לתוך הסיד וכיון דלפסקין צריך לומר כן בתחלת העבוד ותו לא הלא סגי בה שאומר בשעת נתינתן למים ולמאי צריך לחזור ולאמרו בשעת נתינתן לסיד וע"כ דאמירה ראשונה אינה אלא למצוה ועיקר האמירה לשמה היא בשעת הנתינה לסיד. אמנם בחז"א אירח ס"י ר

שינויי נוסחאות - ב"ש

זכיים: מאצט. הנה ה - כ"י: ומיל וכיים - כ"י: נוסף: במה מלא. ב"ש: כמה כד. תורת ישראל לשם - בכ"י: חסר. ומזוזות - בכ"י: חסר. ומקיעין - בכ"י: נוסף: ולס עור לבתים של תפילין. כ"י: ומגילות. מסיס - כ"י: וריש: מעבר. במים - כ"י: נוסף: לעבדן. ששרו העורות במים - כ"י: חסר.

שינויי נוסחאות - ת"ת

העורות תוך המים. במים - כ"י: וירד נוסף: צלולים, כ"י: אלו, כ"י: או כ"י: יאמר - תורת ישראל לשם - בכ"י: חסר. ומזוזות - כ"י: חסר. ומקיעין - כ"י: נוסף: ולס עור לבתים של תפילין. כ"י: ומגילות. מסיס - כ"י: וריש: מעבר. במים - כ"י: נוסף: לעבדן. ששרו העורות במים - כ"י: חסר.

ברוך שאמר

החיפויין קיימין אין לסמוך עתה כי ראיתי הרכה תפילין שהיו נראין כאילו היו חיפויין קיימין מחמת הוקנה ההשחרורית וכשדקתני אותם אז היו הבתים מלאים נקבים למעלה בראשיהם וכשהיו הפרשיות בתוכם לא היה נראה בהם שום נקב מחמת שהוררית, וגם היו האותיות כולם נדבקים מבחון מחמת זיעת הראש שכל האותיות יעמדו מכהו לצד השער ונתקלקלו כל האותיות מפניהם, ונמצא שהוציאו פעמים רבות ישם שמים לבטלה, ואין לסמוך על שנמצא בשם הלל הזקן שאלו תפילין של אבי אבא, כי נוכל לומר שבדוקים היו כמה פעמים ועשו להם בתים חדשים, וגם היו תפילין גדולים ביותר ולא כמו שכותבים הסופרים עתה, וסייג לדברי מצאתי בפסקי ה' יחזקיהו ז"ל וז"ל ובשטרטא רבא יש דתפילין צריך לכוהן פעמים בשמיטה, וכל הנך בדיקות לאו משום חסרות ויתירות כבדיקה דשמעתי, אלא משום שמה נתקלקל הכתב או בלה הקלף, עכ"ל.

תקון תפילין

והא לך הלכות תפילין שתקנתי
אני המהבר אברהם.

תחלה יקה עורות של עגל (ב) לעשות מהם קליפין, ועורות לרצועות, ויסמן אותם, ויכתוב בראש כפנים שם הפרשה, לאפוקי מאותם שעושים הסבן במחט או במרצע: כי הגוי מזיף (ד), ואז ישים העורות במים צלולים לבד ולא במים, כי

ברוך שאמר

(ד) והני מילי כשיש לגוי ריוח בדבר, אבל כשאין לגוי ריוח בדבר מותר, כי

לקוטי הגהות

(ב) מצוה ליקח עור של עגל כד' שעור העגל בתפילין יכפר על חטאת העגל.

מנחת סולת

1 צורך הסימון נמצא בהגהים בשם ר"י המובא כאן בהגה, וכ"כ האשכול הל' ס"ח וכ"כ בקרית ספר להמאירי ד"ל בשם קצת חבמי צדפת והסכים לה. 2 דברי רבינו הובאו במג"א סי' ל"ב ססק"ג וכוונת רבינו הוא שאם יעשה הסמנים במחט או במרצע ואז עושה את הנקב ספולש, נקל מאד לייצר ע"י שישים הנקובים על שאינם נקובים וינקב במרצע דרך הנקבים כמ"ש בהגה בשם הגה"מ, אמנם אם יעשה את הנקבים בדרך כתיבה, ואז אין הנקבים מפולשים ותו אי אפשר לזייף, ומשי"ב רבינו בראש בפנים כתב שם המחזש"ק דכוונתו דאז לא ה"י דרכן לעבר את הראש וממילא ישאר עליו הכתיבה עד אחר העיבוד, ומשי"ב לעשות בפנים משום דבחזן אי אפשר לכתוב כי השער מעכב, ועוד שבפנים מתקיים יותר מבחוץ, וכן הביין במש"ב סי' ל"א אמנם בלבושי שרד מפרש דברי המג"א דכוונתו

לתרץ בזה קשינו מירד סי' ק"ח דגם בכתב לא מהני חישיגין לזיופי, ועל זה מביא דברי רבינו שהמיר ולא מהני מה שמסמן באמצע אלא יכתוב הסימנים בפנים ואין העברים יודע מזה והני סימן מעליא. וכן כתב לפרש בספר תורת חיים (סופר) סי' זה סק"ב (ולא הזכיר כלל מדברי הלארשי). הגה משי"ב הלארשי שלא יכתוב באמצע אין הג"י כן אלא במרצע וכ"כ בכל הכתי, ולפי"ז אין פירושו מכוון כלל. ובתו"ח הקשה על המחזש"ק דאם יעשה הסמנים בכתיבה גם מפנים יוסר הכתב ע"י שנשרה במה ימים במים ובסיד, וז"ל אף לפי פי' של המחזש"ק דאין דרכן לעבר הראש (וכוונתו כאן כנראה לראש העור ולא לראש הבדמה, דאל"ה אמאי שורה גם את הראש במיד ולא מסירו מקודם בין דבין כה אינו מעברו) מ"מ ע"י השרייה במים ובסיד ימחק הכתב, וכתב בתריח לפרש דבאמת

מנחת סולת

הה משובה. 54 כ"ה בהירושלמי פי' עירובין היא וכן העתיק הרא"ש בהלק"ם סי' ל"א ובמג"ג עשין בב ורמב"ם ספ"ב מהל' תפילין, אבל במבילתא בא ס"ר י"ז ובלק"ם ובת"ר מנחות מג א ובארחות חיים הל' תפילין סי' כ"ט ובזעמור הל' תפילין סוף ח"ט איתא כן על שמאי. 55 דברי רבינו תמוהין דאדרבא מכתב ראה שאין צריך לכוהן כלל והיא גוסא סימא דדברי שמאי (או הלל) דמכיון שיש לו התפילין של אבי אבא ועדיין לא בדיקן מזמן הווא ע"ב דאין צריך בדיקה עולמית, דאל"ה מאי חידושא איכא בזה שהיו לו תפילין ישנות ומאי שייכא הכי, וכן מפורש באשכול הל' תפילין שכתב, בלומר שאין נבדקות זמן

ארוך, וכ"ה בא"ז הל' תפילין סי' תקע"ב ובמרכי סוף הלכות קטנות שפי' ש"רל שעדיין היתה התמירה קיימת, ומלא על הא"ז סי' ל"ט סק"ז ובמלאכ"ש כלל כב שהביאו דברי רבינו ולא הרגישו בדחוקן. 56 עיין בא"ר שם שהביא כל דברי רבינו אלה השמים דבריו והשורונים מ"ש לחלק בין תפילין גדולים לקטנים, וכבר העיר במלאכ"ש שם דהוא חילוק יפה וטוב לחלק בין כתב עב וגדול לבין כתב קטן דק, ותמה על השמטת הא"ר עי"ש. 57 לא נמצא בידנו פסקי הרי"ח הג"ל, אמנם זהו גם סימא דלשון הת"ר מנחות הג"ל וכ"ה ברא"ש סי' ל"א (ועיין בהגהות תפארת שמואל שם) וכ"ה בא"ז הל' תפילין סי' תקע"ב.

שינויי נוסחאות - ב"ש

בלא תפילין, עתה - בדיק וכתיבם: על הה. שאלו היו - בדיש חפר, מחמת - בכה"ס נוסף: הוקנה, נדבקים - במי'ל: נקובים, פעמים - בדיש: שנים, שאלו - בכה"ס, ל':

שאמר אלו, אבא - בדיש ודי': אמר, נזכר - בדיש וכתיבם, ל': אבי יצור, נזכר לומר - בדיש: בודאי, כמה פעמים - כשא"ר הכתי': פעמים

שינויי נוסחאות - ת"ת

והא לך - בדיק חסר, המוכר אברהם - בכ"ל: אברהם כ"ף המסב"ר, שורות - בכ"י, ל': שור, לרצועות - בכ"י נוסף: ובתים, בראש בפנים שם - בכ"י: על הרגל מן הראש ראש הפרשה - בכ"י, חיד ודיש וכ"י נוסף: של אותה שבת, הגוי - בדיש נוסף: בודא, בכ"י: יכול, בכ"י: נקל יוכל, ואז וכ"י שהעור יבש - בכ"י: וישם תחלה העור במים צלולים לבד עד שיתרכך היטב יום או יומים, ולא בסיד - בכ"י ודיש: בלא

רבות, בדבר - בדיש: בודאי, סת"ר - בדיש בכ"ל: אברהם כ"ף המסב"ר, שורות - בכ"י, ל': שור, לרצועות - בכ"י נוסף: ובתים, בראש בפנים שם - בכ"י: על הרגל מן הראש ראש הפרשה - בכ"י, חיד ודיש וכ"י נוסף: של אותה שבת, הגוי - בדיש נוסף: בודא, בכ"י: יכול, בכ"י: נקל יוכל, ואז וכ"י שהעור יבש - בכ"י: וישם תחלה העור במים צלולים לבד עד שיתרכך היטב יום או יומים, ולא בסיד - בכ"י ודיש: בלא

שינויי נוסחאות - ב"ש